

Ebüzziya Tevfik: *Nef'î*

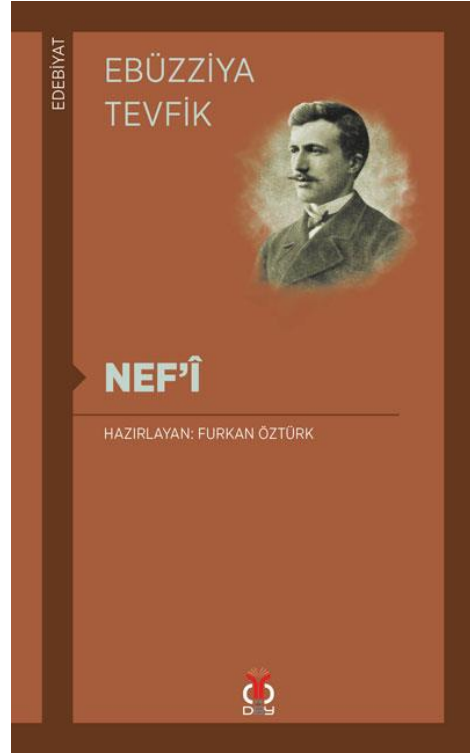
JÜLİDE ERKEN*

“Hakkâ benim o nâdire-perver ki her sözüüm
Bir tuhfe gibi elden ele armağan olur”

Nef'î

İstanbul'da doğan Ebüzziya Mehmet Tevfik (d.1849-ö.1913) genç yaşlarda gazeteciliğe başlamıştır. *Rûznâme-i Cerîde-i Havâdis*'te çalışırken Nâmık Kemal ve daha sonra Şinâsi ile tanışarak *Tasvîr-i Efkâr* gazetesine geçmiştir. İlerleyen zamanda *Terakkî* gazetesinin yazı işleri müdürü olan E. Tevfik çıkardığı gazetelere ek olarak ilk kadın dergisi olan *Terakkî-yi Muhadderât'ı* ve *Terakkî Eğlencesi* ile *Letâif-i Âsâr* isimli iki mizah dergisi yayımlamıştır. Hayatı boyunca pek çok gazetede çalışan yazar, Şinâsi'nin ölümüyle birlikte *Tasvîr-i Efkâr Matbaası*'nın da sahibi olmuştur. Bu süreçte kaleme aldığı bazı yazıları siyasî yönden problem yaşamasına yol açmış ve yayımladığı gazetelerin *-İbret, Hadîka, Cüzdan, Sirâc-* basımı ya kısa süreli durdurulmuş ya da tamamen yasaklanmıştır.

Ayrıca yazar, hayatının bir dönemini Rodos'ta tutuklu olarak geçirmiş ancak takma isimlerle yazılar yazmaya devam etmiş ve “Ebüzziya” adını büyük oğlu Ziya'nın adından mülhem olarak kullanmaya başlamıştır. Rodos'ta iken Batılı tarzda ilk edebiyat antolojisi olan *Numûne-i Edebiyyât-ı Osmâniyye*'yi de hazırlayan E. Tevfik basın, yayın, gazete ve matbaa tekniği gibi ülkeye birçok alanda çeşitli yenilikler getirmiştir. Şiirden çok mensur eserler ortaya koymuş, döneminin sosyal, kültürel ve siyasî konularının dışında kalmamıştır. Geniş bir bilgi birikimine ve kültüre sahip olan yazar hem Türk edebiyatı hem de yayıncılık tarihinde önemli bir yere sahip olmuş ayrıca çeşitli konularda eser vermiştir (Ebüzziya, 1994, s. 374-376). Bu eserlerden biri de *Nef'î* monografisidir.

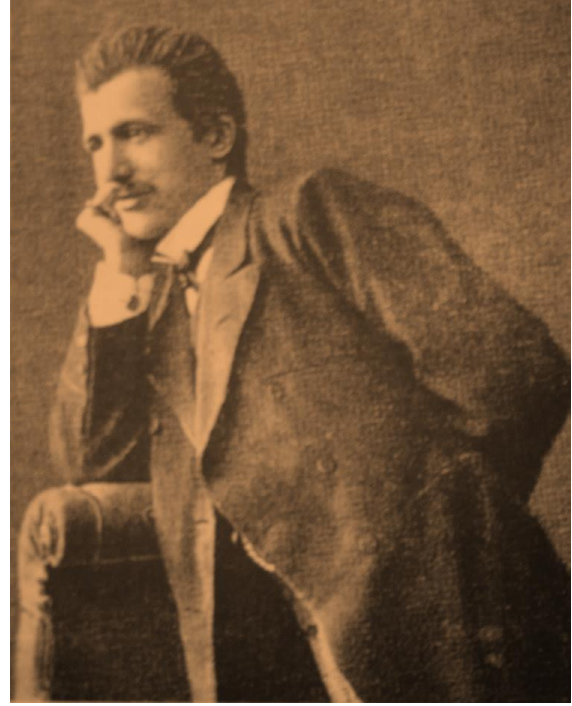
* Muğla S. K. Ün. Sos. Bil. Ens. TDE Doktora, julideerken@gmail.com, orcid.org/0000-0002-0126-0141
Gönderim tarihi: 30-09-2019 Kabul tarihi: 29-10-2019

E. Tevfik 1882 yılından itibaren *Kütüphanê-i Meşâhir* başlığının altında ünlü isimlerin hayatlarının, eserlerinin ve edebî kişiliklerinin incelendiği küçük cep kitapları yayımlamaya başlamıştır (Akgün, 1987, s. 7). 1887 (H.1305) yılında ise söz konusu cep kitapları serisinden çıkan *Nef'î* monografisini yayımlayan yazar bu eserinde Nef'î'nin hayatı, kişiliği ve şiir sanatıyla ilgili değerlendirmelerini yaptıktan sonra şairin *Türkçe Dîvânı*'ndan kendi beğenisi ve N. Kemal'in mektuplarında verdiği öneriler doğrultusunda bir seçki yaparak şiirlerinden örnekler vermiştir. E. Tevfik'in bu eseri Doç. Dr. Furkan Öztürk tarafından hazırlanarak 2016 yılında "Dün Bugün Yarın Yayınları" (DBY) tarafından tekrar günümüz okurlarının ilgisine sunulmuştur. Dünden bugüne yazılmış olan şuarâ tezkireleri, edebiyat tarihleri, biyografik, antolojik ve monografik eserlerde, Nef'î, Osmanlı şiirine getirdiği yeni ses ve üslûbu, el değmemiş sözleri, şiirindeki âhenk ve lirizm hakkında pek çok değerlendirme yapılmış ve şiirlerinden örnekler verilmiştir. Söz konusu tüm kaynaklar Nef'î'nin kendisine has bir şair olduğunu vurgulamışlardır. E. Tevfik tarafından kaleme alınan bu monografide de şairin sahip olduğu tüm özellikler belirleyici bir unsur olarak karşımıza çıkmıştır. Bu bağlamda E. Tevfik'in *Nef'î* monografisi şair hakkında yapılan tüm değerlendirmeleri ve kaleme alınan eserleri tamamlayıcı nitelikte bir eser olmuştur (Öztürk, 2016, s. 28). Ayrıca yazının ilerleyen kısımlarında da anlatılacağı üzere E. Tevfik o dönemlerde Nef'î gibi önemli bir şahsiyet hakkında bu doğrultuda bir çalışma yapılmamasını büyük bir eksiklik olarak görmüş ve böylelikle söz konusu monografiye kaleme almıştır.

F. Öztürk tarafından hazırlanan kitapta monografiye geçilmeden önce *Sunuş, Açıklamalar, Çeviriyazı Alfabeti ve Kısaltmalar* bölümlerine yer verilmiş daha sonra Nef'î'nin monografisinin anlatıldığı bölüme geçilmiştir. Burada *Recâzâde Mahmûd Ekrem Bey Efendi'ye, Nef'î, Mülâhaza* olmak üzere üç ayrı başlığa yer verilmiştir. Monografinin ikinci bölümünü oluşturan *Ba'zı Manzûmât-ı Güzîdesi* başlığının altında ise *Kasideler, Kıt'alar, Musammatlar, Gazeller, Rubâiler* ve *Müfredler* ara başlıklarına yer verilmiştir. Son olarak kitap, *Nef'î'nin Şiirlerine İlişkin Notlar, Bibliyografya* ve *Dizin* ile tamamlanmıştır. *Sunuş* bölümünde F. Öztürk tarafından genel bir giriş yapılarak Nef'î'nin eserlerinden ve onun Türk edebiyatındaki yerinden, etkilendiği ve etkilediği şairlerden bahsedilmiş ayrıca Nef'î hakkında görüş bildirerek değerlendirme yapan kişilerin bu konuda kaleme aldıkları yazılarına, şiirlerine yer verilmiştir. E. Tevfik'in N. Kemal ile Osmanlı şiiri antolojisi hakkındaki mektuplaşmalarından ve bu mektuplarda Nef'î ile ilgili önemli değerlendirmeler bulunduğundan bahseden F. Öztürk, yazarın *Recâzâde Mahmûd Ekrem'e* yazdığı bir mektubundan da bu kısımda söz etmiştir. Ayrıca N. Kemal'in Nef'î'yi antik dünyanın yedi harikasından biri olan Rodos heykeline benzettiği yazısına da *Sunuş* bölümünde yer verilmiştir. Bu bağlamda R. M. Ekrem, N. Kemal, Ziya Paşa, Tevfik Fikret, Tahirü'l Mevlî, Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar bu bölümde bahsi geçen önemli isimlerden olmuştur.

F. Öztürk kitabın *Açıklamalar* bölümünde metin neşrinde takip edilen yolu açıklamış bu bölümü *Çeviriyazı Alfabeti* ve *Kısaltmalar* ile tamamlamıştır.

Kitabın asıl kısmını oluşturan Nefî monografisi E. Tevfik'in 9 Eylül 1887'de Stuttgart'tan yazdığı *Recâzâde Mahmûd Ekrem Bey Efendi'ye* başlıklı mektupla başlamaktadır. İkamet ettiği evde doğrudan Schiller'in heykelini görebilen yazar bu heykeli tasvir ederken mizaçları sebebiyle Goethe'yi Almanların Fuzûlî'si ve Schiller'i Almanların Nefî'si olarak görmüştür. E. Tevfik eğer bu heykeli görmeseydim Nefî'nin sahip olduğu irfanın yüceliğini bir heykel olarak asla

Ebüzziya Tevfik

tasavvur edip mukayese edemezdim diyerek heykelin üzerinde yarattığı etkiyi bu sözlerle ifade etmiştir. N. Kemal'in de Rodos'a gittiğinde limanda gördüğü Yunan Güneş Tanrısı Helios'un heykelini Nefî'ye teşbîh ettiğini ancak Nefî'nin o heykelden daha ihtişamlı olduğunu söylemiştir. Yazar bu mektubunda Nefî gibi bir şairin öneminin anlatılması gerektiğini ve bu bağlamda şaire manevi bir anıt yapılmasının öncelikle N. Kemal'e, onun ihmal etmesi halinde sahip olduğu bilgi ve kültür birikimi ile R. M. Ekrem'e yakışacağını vurgulamıştır. Ancak N. Kemal'in bu konuda kendisine söz verdiği halde sözünü yerine getirmediğini, R. M. Ekrem'in ise geri durduğunu söylemiştir. E. Tevfik durum böyle olunca bu görevin kendisine düştüğünü ve o belâgat heykelinin bir taslağını vücûda getirmeye çalışacağını ifade etmiştir. Buna göre E. Tevfik monografisinin yazılış sebebinin R. M. Ekrem'e yazdığı bu mektupta ifade etmiştir.

Yazar R. M. Ekrem'e yazdığı mektuptan sonra söz konusu bölümün ikinci başlığı olan *Nefî* kısmında şairin doğduğu yer, İstanbul'a gidişi, babasıyla olan ilişkisi, devrinde yaşadığı padişahlar ile onlara sunduğu kasideler ve karşılığında gördüğü lütuflar hakkında bilgi vermiştir. Böylelikle *Naimâ Tarihi* gibi kaynaklardan, Nefî'nin eserlerinden yararlanarak şairin biyografisini ortaya çıkarmıştır. Nefî'nin *Sihâm-ı Kazâ*'da söylediği hicivlerine değinen yazar ayrıca hiciv hakkındaki görüşlerini de ifade ederek şairin pek çok hicvinin edebî bir değere sahip olduğunu ifade etmiştir. E. Tevfik hem Nefî'yi hem de onun şiirlerinin değerini anlattığı bu bölümü şairin ölümü ile ilgili rivayetlerle sonlandırmıştır. Bu bölümün üçüncü başlığı olan *Mülâhaza* kısmında yazar, şahsı bırakıp da esere geçelim diyerek Nefî ve onun şiirleriyle ilgili önemli değerlendirmeler yapmış, beyitlerinden örnekler vermiştir.

Yazara göre Nef'î'nin tahayyül ettiği şeyler yanardağlardan püsküren ateş parçaları gibi daima şiddetlidir fakat şairin kabiliyeti sayesinde muhteşem bir tarzla ortaya çıkmaktadır. Üslûbundaki şiddet o kadar fazladır ki sanki elinde kalem değil de gürz, hançer veya balta vardır ve sözleriyle ya memduhuna bir şeyler anlatmaya çalışır ya da hicve layık gördüğü kişinin göğsünü parçalayıp hicivlerini onun yüreğine yerleştirmek ister. Bu sözlerle Nef'î ve onun şairliğini anlatan yazar diğer şairlerle de kıyaslayarak onun Fuzûlî gibi vicdanına mağlup olmadığını ve ne düşünüyorsa bunu diliyle ateşler saçarak söylediğini ifade etmiştir. Buna rağmen şiirleri arasında güldüren sözleri olduğunu da değerlendirmesine eklemiştir. Ona göre Nef'î, şiir tarzında Osmanlı şairlerinden hiç kimseyi taklit etmemiş, kendisine has olan bir şairdir. Burada verilen örnekler gibi Nef'î hakkında daha pek çok değerlendirmesi bulunan E. Tevfik son olarak bu bölümü, şairin *Farsça Divanı'nı* değerlendirmedeğini söyleyerek tamamlamıştır.

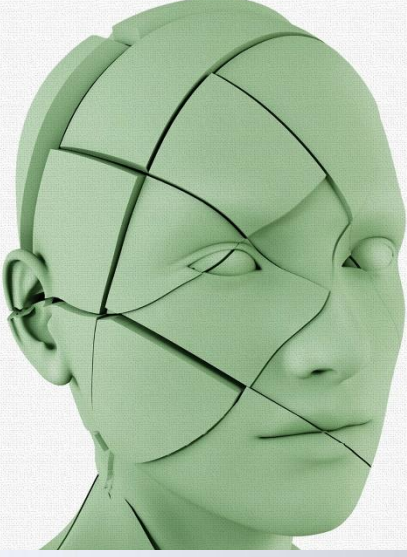
Monografinin ikinci ana başlığı olan *Bazı Manzûmât-ı Güzîdesi* kısmında ise yazar, Nef'î'nin şiirlerine yer vermiştir. Bu bölüm kasideler, kıt'alar, musammatlar, gazeller, rubâiler ve müfredler olacak şekilde başlıklar halinde sıralanmıştır. E. Tevfik bazen bir kasidenin tüm beyitlerine bazen de sadece seçtiği beyitlerine yer vererek edebî bir değerlendirme yapma yoluna gitmiş ve eser bu şekilde sona ermiştir. Bu bölümden sonra *Nef'î'nin Şiirlerine İlişkin Notlar, Bibliyografya ve Dizin* kısımları gelmiştir. F. Öztürk kitapta E. Tevfik tarafından seçilen Nef'î şiirlerine ulaşılabilmesi için *Nef'î'nin Şiirlerine İlişkin Notlar* bölümünde bu şiirlerin günümüz yayınlarının güncel baskılarında buldukları sayfa numaralarını vermiştir. Bu bağlamda şairin bir şiiri tam metin olarak okunmak istenildiğinde kaynak eserin hangisi olduğu araştırmacı tarafından anlaşılabilir. Ayrıca *Bibliyografya* kısmı Nef'î hakkındaki temel kaynakların görülmesi, *Dizin* kısmı ise kitabın içinde geçen bir kişinin, eserin ya da yerin bulunmasını kolaylaştırması bakımından önemlidir.

Nef'î, eserlerinin etkisiyle günümüze kadar ulaşmayı başaran ve hakkında çok fazla şey yazılıp söylenen bir şairdir. Bu sahada yapılan her çalışma araştırmacılara farklı bir bakış açısı kazandırarak yeni çalışmalara kapı aralamaktadır. Bu bağlamda E. Tevfik'in kaleme aldığı Nef'î monografisinin F. Öztürk tarafından tekrar düzenlenerek yapılan açıklamalar ve eklemeler eşliğinde yayımlanması ve araştırmacıların ilgisine sunulması oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akgün, Adnan (1987). *Ebüzziyâ Tevfik'in Mecmûa-i Ebüzziyâ'daki Hâtıraları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Ebüzziya, Ziyad (1994). Ebüzziyâ Mehmed Tevfik. *DİA*. C. 10. s. 374-378.
- Tevfik, Ebüzziya Mehmet (2016). *Nef'î*. (Haz. Furkan Öztürk). İstanbul: DBY Yayınları.

TÜRK BİLİMKURGU
EDEBİYATI
VE ARKETİPLER
DR. VELİ UĞUR

ZEYNÎ EFENDİ'NİN
ENVÂRÜ'L HÜDÂ'SI
ÜZERİNE
DİL İNCELEMESİ

MURTADHA S. NAJMUDEEN

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı
Halit Ziya Hikâyeciliğinde
Renklerin Dili

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

